

Foreign Policy principles of the Islamic Republic of Iran in the Second Step Statement of the Revolution

Abuzar Gohari Moqaddam*
Alireza Beigi**

Received: 2020/04/13
Accepted: 2020/06/28

Realizing the future goals of the Islamic Revolution in the field of foreign policy requires understanding the principles of the foreign policy apparatus in the second phase of the revolution in the perspective of the supreme leader. Regarding to that this statement also contains material in the field of foreign policy, it is for many foreign policy scholars the question of what approach the foreign policy apparatus should take in the second step of the revolution. Explaining this issue is important because it defines the principles of the foreign policy statement and the duties of the foreign policy apparatus. Failure to properly explain the approach of the foreign policy apparatus can also cause damage to the nation and the nation, so it is necessary to do so. The main question of the research is "What are the foreign policy principles of the Islamic Republic of Iran in the second step statement?" The sub-question of the research is, "What approach should the foreign policy apparatus take in the second step of the revolution?" udy is to enable foreign policy-makers to familiarize themselves with their duties in the second step of the revolution. Its main purpose is to assist the foreign policy apparatus in explaining its future path. In this study, the most important foreign policy principles of the statement were extracted and coded using the thematic analysis method and library reference to the text of the second step of the revolution. Then, by examining the frequency of the eight principles and analyzing those principles by their earlier statements, it came to the conclusion that the leader of the revolution always regarded the United States and its allies as one of the eight principles and advised the foreign policy apparatus to delimit the enemy. Analyzing his remarks, the enemies of the Islamic Republic of Iran are the United States, the Zionist regime, and the United Kingdom, respectively.

Keywords: Ayatollah Khamenei, Foreign Policy, I.R.Iran, Islamic Revolution, Second step Statement of Revolution.

* Associate Professor of International Reiation, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran
(Corresponding author).

gohari@isu.ac.ir

 0000-0001-7552-7518

** Ph.D Student of Political Science, Imam Sadiq University, Tehran, I.R.Iran.

a.r.beygi20@gmail.com

 0000-0002-6195-6693

تجزیه و تحلیل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم انقلاب

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۰۸

مقاله برای بازنگری به مدت ۲۵ روز نزد نویسندگان بوده است.

ابوذر گوهری مقدم*

علیرضا بیگی**

چکیده

تحقق اهداف انقلاب اسلامی در عرصه سیاست خارجی، نیازمند شناخت اصول دستگاه سیاست خارجی در گام دوم انقلاب از منظر مقام معظم رهبری و تجزیه و تحلیل آن است. این مقاله به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که «اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم کدامند؟» هدف اصلی پژوهش حاضر کمک به دستگاه سیاست خارجی جهت تبیین رویکرد آتی خود در گام دوم انقلاب است. یافته‌های پژوهش که از طریق تحلیل مضمون بیانیه به دست آمده، حکایت از این دارد که دشمنان اصلی جمهوری اسلامی ایران همچون آمریکا رژیم صهیونیستی و انگلستان از حضور فعال ایران در منطقه بیم داشته و در گام دوم انقلاب سعی در مانع‌تراشی در این زمینه خواهند کرد؛ بنابراین دستگاه سیاست خارجی ایران بدون اعتماد به آمریکا و دلخوشی به مذاکره با آن، بایستی بیش‌ازپیش زمینه را برای حضور فعال منطقه‌ای ایران فراهم سازد تا بتواند جهت ایجاد تمدن نوین اسلامی زمینه‌سازی کند.

واژگان کلیدی: آیت‌الله خامنه‌ای، جمهوری اسلامی ایران، انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب، تحلیل مضمون، سیاست خارجی.

* دانشیار گروه روابط بین‌الملل، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

gohari@isu.ac.ir

0000-0001-7552-7518

** دانشجوی دکتری مسائل ایران، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

a.r.beygi20@gmail.com

0000-0002-6195-6693

مقدمه

بیان مسئله: با سپری شدن چهار دهه از عمر انقلاب اسلامی، آیت‌الله خامنه‌ای در تاریخ ۲۲ بهمن‌ماه سال ۱۳۹۷ به ارزیابی عملکرد جمهوری اسلامی ایران و ترسیم مسیر آتی پرداختند که در گزارشی با عنوان «بیانیه گام دوم انقلاب» منتشر گردیده است. بیان نکات مختلفی در رابطه با سیاست خارجی جمهوری اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب این مسئله را در ذهن بسیاری از پژوهشگران حوزه سیاست خارجی به وجود می‌آورد که دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب چه وظایفی بر عهده داشته و چه رویکردی را بایستی اتخاذ کند. از این‌رو پژوهش حاضر در پی این است تا با استخراج مهم‌ترین اصول سیاست خارجی موجود در بیانیه و تجزیه و تحلیل آن با استناد به مطالب پیشین رهبر معظم انقلاب، به تبیین مسئله مزبور بپردازد.

اهمیت: اهمیت نخست این پژوهش به سبب اهمیت صادرکننده بیانیه یعنی مقام معظم رهبری و اهمیت بعدی آن به سبب ارتباط آن با دستگاه سیاست خارجی است. در واقع این پژوهش از این‌رو که استخراج‌کننده مهم‌ترین اصول سیاست خارجی جهت تجزیه و تحلیل آن، و تبیین رویکرد پیش روی دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی و روشن‌گری مسیر چهار دهه آتی آن است، اهمیت بسزایی دارد.

ضرورت: از آنجایی که کنشگری دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی بر سرنوشت مردم ایران و بسیاری از مردم منطقه غرب آسیا تأثیرگذار است، عدم تبیین صحیح نقشه مسیر چهل سال دوم آن می‌تواند خسارت‌هایی برای مردم ایران و برخی کشورهای دیگر وارد آورد. از این‌رو انجام چنین پژوهش‌هایی بیش از پیش ضروری می‌نماید.

اهداف: تولید محتوا جهت کمک به دستگاه سیاست خارجی برای تعیین مسیر چهل ساله دوم خود، هدف اصلی و معرفی اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب برای کنشگران حوزه سیاست خارجی، تقویت تولید محتواهای دانشگاهی برای ارائه به دستگاه‌های اجرایی نیز از اهداف فرعی پژوهش حاضر است.

سؤال‌ها و فرضیه: این پژوهش فرضیه‌آزما نیست. سؤال اصلی پژوهش عبارت است از: «بایسته‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم انقلاب کدام‌اند؟» پرسش از اصول مدنظر مقام معظم رهبری، و همچنین اهمیت و اولویت اصول مدنظر ایشان؛ به عنوان دو سؤال طرح شده‌اند.

۱. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های تخصصی اندکی در راستای تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب انجام شده که می‌توان در دو گروه اصلی به آنها اشاره نمود:

۱-۱. پیشینه موضوع در نشریه دانش سیاسی

در نشریه دانش سیاسی دو پژوهش جدید مرتبط با بیانیه گام دوم انقلاب به چاپ رسیده است. غفاری هاشجین و نیکونهاد (۱۳۹۹) با روش مارتالیزی به تحلیل متن و گزاره‌های راهبردی بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته و چشم انداز آتی انقلاب اسلامی ایران را ترسیم نموده‌اند. آنان بر این باور هستند که در گام نخست انقلاب جمهوری اسلامی ایران در دو حوزه مادی و معنوی دستاوردهای مهمی داشته و با محوریت یافتن جوانان در گام دوم انقلاب اسلامی می‌توان آینده روشنی را در حرکت به سوی تمدن اسلامی متصور شد. نادری و پیرانی (۱۳۹۹) با روش «SWTO» به تحلیل محتوای بیانیه پرداخته و نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات پیش روی انقلاب اسلامی ایران را شناسایی نموده‌اند. آنچه موجب تمایز پژوهش حاضر از پژوهش‌های مزبور گردیده، تجزیه و تحلیل اصول حوزه سیاست می‌باشد که در مقاله‌های پیشین به آن پرداخته نشده است.

۲-۱. پیشینه موضوع در سایر منابع علمی

منابع موجود را با توجه به دو شاخص «موضوع محوری» و «ارتباط با حوزه سیاست داخلی یا خارجی بودن»، می‌توان به شکل جدول زیر دسته‌بندی نمود:

جدول شماره (۱): تحلیل پژوهش‌های مرتبط با گام دوم انقلاب

رویکرد	موضوع	پژوهشگران و محتوای پژوهش آنان
داخلی	انقلاب اسلامی	زاهد غفاری هاشجین و ایوب نیکونهاد (۱۳۹۹): تحلیل متن و گزاره‌های راهبردی بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته و به ترسیم چشم انداز آتی انقلاب اسلامی ایران.
		نادری و پیرانی (۱۳۹۹): تبیین نقاط قوت و ضعف انقلاب اسلامی در گام اول انقلاب و ارائه راهبردهای عملیاتی به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران جهت تحقق آرمان‌های انقلاب در گام دوم انقلاب.
		اخوان (۱۳۹۸): ارزیابی دستاوردها و نتایج انقلاب اسلامی.

رویکرد	موضوع	پژوهشگران و محتوای پژوهش آنان
		غمامی (۱۳۹۷): تبیین بیانیه به عنوان سندی بالادستی جهت بازنگری در سیاست‌های کلی نظام و تأثیر بر الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت.
		عرسبان (۱۳۹۸): بررسی دستاوردهای انقلاب اسلامی.
جوانان		امینی سابق، ردایی و ساده (۱۳۹۸): تبیین مسئولیت اجتماعی جوانان.
		بغدادی (۱۳۹۷): تبیین وظایف جوانان.
		فضائلی (۱۳۹۷): تبیین اهمیت راهبردی بیانیه برای تمام اقشار جامعه
مسئولان		عرسبان (۱۳۹۸): تحلیل وظایف جوانان.
		بلوچیان (۱۳۹۸): تحلیل محتوای مقوله‌هایی همچون نفوذناپذیری، سیاست خارجی مستقل، ثبات قدم، توجه به جوانان، ثبات قدم به عنوان شاخصه‌های دولتی انقلابی.
خارجی	سیاست خارجی	نوری اصل (۱۳۹۸): تحلیل بیانیه از حیث سیاست خارجی و تأکید بر توجه بیشتر دستگاه سیاست خارجی بر مقوله‌های استقلال و عزت ملی.
		بلوچیان (۱۳۹۸): تحلیل محتوای مقوله‌هایی همچون نفوذناپذیری، سیاست خارجی مستقل، ثبات قدم، توجه به جوانان، ثبات قدم به عنوان شاخصه‌های دولتی انقلابی.

همان‌گونه که در جدول بالا مشاهده می‌شود، پژوهش‌های بسیار کمی در حوزه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب صورت پذیرفته است. در این اندک پژوهش نیز غالباً دستگاه سیاست خارجی محور بوده و اصول راهبردی راهنمای سیاست خارجی به صورت مستقل به بحث گذارده نشده است که پژوهش حاضر سعی در رفع این کاستی دارد.

۲. مبانی مفهومی و نظری

با عنایت به اینکه مبانی در تحلیل بیانیه نقش محوری دارند، نخست مرزهای مفهومی و نظری بحث ارایه می‌شود.

۲-۱. اصول

مفهوم اصل در علم سیاست به معنای مفهوم و مبنایی بنیادی است که شاکله یک نظریه،

دکترین یا ایدئولوژی را تشکیل می‌دهد. به گونه‌ای که اگر آن اصل (یا اصول) نباشد، خیمه نظریه یا ایدئولوژی فرو می‌ریزد. در واقع هویت و حقیقت نظریه، دکترین یا ایدئولوژی به اصل بستگی دارد. نظریه‌پردازان علوم مختلف به ویژه علم سیاست بر این باور هستند که اصل را می‌توان پیش‌فرض نظریه‌ها دانست. بدین معنا که هر نظریه یا دکترینی بر تعدادی پیش‌فرض مبتنی است که همان اصول نظریه‌اند (ظریف و سجادی، ۱۳۹۳، ص. ۱۲۹). این نکته را بایستی خاطر نشان کرد که در علم سیاست به ویژه حوزه سیاست خارجی هر امر ضروری و مهمی اصل و پیش‌فرض یک نظریه یا دکترین به شمار نمی‌آید (ایزدی، ۱۳۸۰، ص. ۱۳۲). در حوزه سیاست خارجی اصل بر دو قسم است، اصل نظری و اصل عملی. اصل نظری در فهم پدیده‌ها کاربرد داشته و به کمک آن می‌توان مدل مطلوبی برای پدیده‌های عینی ایجاد کرد. اصل عملی نیز برای کشف و تبیین وظایف سیاسی در وضعیت‌های خاص به کار برده می‌شود (لاریجانی، ۱۳۶۹، ص. ۲۵).

۲-۲. سیاست خارجی

سیاست خارجی یعنی جهتی که یک دولت در روابط خارجی برمی‌گزیند و در آن، از خود تحرک نشان می‌دهد. با این تفسیر، سیاست خارجی در بردارنده شیوه نگرش دولت نسبت به جامعه بین‌المللی است (محمدی، ۱۳۶۶، ص. ۲۳). برخی نیز سیاست خارجی را مجموعه‌ای از مسائل سیاسی مرتبط به حوزه خارجی می‌دانند که دارای دو بخش متغیر و ثابت است. بخش ثابت، مبتنی بر آموزه‌های نظری، نظام ارزشی و ایدئولوژی حاکم بوده و بیانگر چهارچوب کلی سیاست‌گذاری است. بخش متغیر نیز بیانگر خط‌مشی‌ها و راهبردهایی است که متناسب با وضعیت و شرایط زمانی و مکانی تنظیم و تدوین می‌گردد (ظریف و سجادی، ۱۳۸۰، ص. ۱۷۰). در مجموع می‌توان سیاست خارجی را سیستم فعالیت کشورها معرفی نمود که به دلیل تغییر رفتار سایر دولت‌ها و برای تنظیم فعالیت‌های خود با محیط بین‌المللی ایجاد شده است (Bojans AS, 2018, p.1).

۳-۲. مقام معظم رهبری و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

بنابر قانون جمهوری اسلامی ایران، مقام معظم رهبری عالی‌ترین مقام در

تصمیم‌گیری‌های کلان حوزه سیاست خارجی است. با توجه به اینکه سیاست‌گذاری‌های کشور در حوزه داخلی و خارجی بایستی منطبق با اصول و ارزش‌های اسلامی باشد، آراء و اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای در حوزه سیاست خارجی ترسیم‌کننده رویکرد دستگاه دیپلماسی خارجی خواهد بود (واعظی دهنوی، ۱۳۹۱، ص. ۱۴۶). از این حیث فهم نظریه سیاست خارجی ایشان جهت درک اصول سیاست خارجی بیانیه گام دوم انقلاب حائز اهمیت است. اصول راهنمای سیاست خارجی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای عبارتند از: طرد کامل استعمار، جلوگیری از نفوذ اجانب، تعهد برادرانه به همه مسلمانان جهان، حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان، دفاع از حقوق همه مسلمانان، عدم تعهد به قدرت‌های سلطه‌گر، حفظ استقلال همه‌جانبه، عدم دخالت در امور داخلی ملت‌ها، روابط صلح‌آمیز متقابل با دولت‌های غیرمحراب، حمایت از مبارزات حق‌طلبانه مستضعفان در مقابل مستکبران در سرتاسر جهان (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۸/۱۰). از نظر ایشان سیاست خارجی به عنوان ابزار قدرتمند نظام سیاسی، به‌مثابه پیکاری است که همه سیاستمداران دنیا به آن مشغول هستند. بخشی از این پیکار به دیپلماسی اختصاص دارد. در میدان دیپلماسی نباید به دشمن اعتماد کرد و بایستی مبتنی بر اصول پیش رفت. مهم‌ترین اصول سیاست خارجی تا پیش از صدور بیانیه گام دوم انقلاب از منظر ایشان عبارت بودند از «عزت، حکمت، مصلحت» (واعظی دهنوی، ۱۳۹۱، ص. ۱۶۵). این اصول که در متن بیانیه گام دوم به عنوان اصول بنیادین تکرار شده‌اند، در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ثابت هستند. آنچه در این پژوهش محل بحث است، اصول متغیر سیاست خارجی می باشد.

۳. روش‌شناسی

«تحلیل مضمون» به عنوان یکی از پرکاربردترین روش‌های کیفی (Ryan & Bernard, 2003, p.85)، روشی است که با رویکرد تحلیلی در این پژوهش استفاده شده است. تحلیل مضمون جهت شناسایی، تجزیه و تحلیل و ارائه گزارش در مورد الگوهای داده‌های کیفی استفاده می‌شود (Braun & Clarke, 2006, p.79). این روش غالباً در مورد متون نگاشته شده استفاده شده (طاهری، ۱۳۸۰، ص. ۱۷۰) و روشی برای خوب دیدن متن، برداشت مناسب از اطلاعات ظاهراً بی‌ربط، تجزیه و تحلیل اطلاعات کیفی

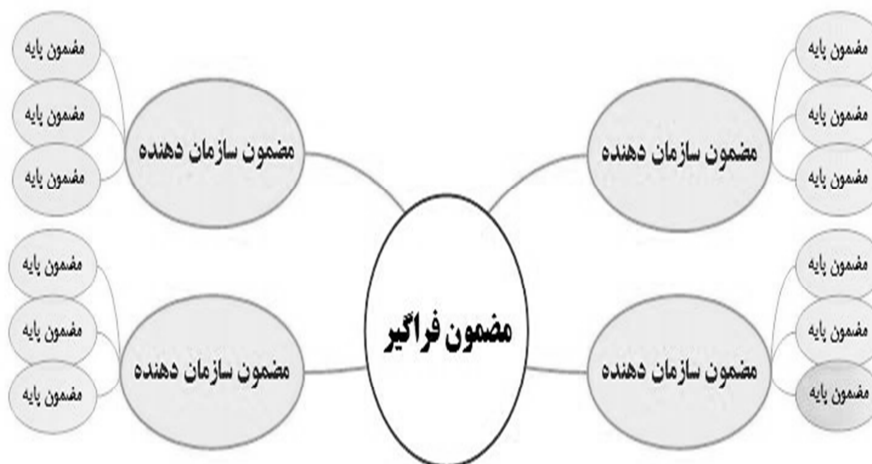
و تبدیل داده‌های کیفی مستخرج از متن، به داده‌های کمی به حساب می‌آید. (Boyatzis, 1998, p.4). با این روش می‌توان داده‌های پراکنده را خلاصه و نظام مند نمود (عابدی و دیگران، ۱۳۹۰، ص.۱۵۳).

تحلیل مضمون برخلاف بسیاری از روش‌های کیفی دیگر به چهارچوب نظری وابسته نبوده و به آن نیاز ندارد (کمالی، ۱۳۹۷، ص. ۱۹۱). لذا از آن می‌توان برای امور مختلف و گسترده‌ای بهره برد (Braun & Clarke, 2006, p.79). این نکته را بایستی مدنظر داشت که میان تحلیل مضمون و تحلیل محتوای مضمونی تفاوت وجود دارد. تحلیل محتوای مضمونی با تحلیل مضمون در شناخت مضامین مشترک داده‌ها تشابه دارد اما تفاوت آنان در این است که در تحلیل محتوای مضمونی از تفسیر بسیار اندک استفاده می‌شود درحالی‌که تحلیل مضمون از تفسیر بسیار بهره می‌برد. تحلیل مضمون روشی تفسیری است و تحلیل محتوای مضمون روشی توصیفی (عابدی جعفری؛ تسلیمی؛ فقیهی و شیخ‌زاده، ۱۳۹۰، صص. ۱۵۸-۱۵۷) بنابراین نقش پژوهشگر در تحلیل مضمون بیشتر از تحلیل محتوای مضمونی است. در این روش به سبب ماهیت تفسیری تحلیل مضمون باید به روایی و پایایی آن توجه و دقت بیشتری شود. همین امر سبب شده تا تحلیل مضمون در مقایسه با سایر روش‌های کیفی به دقت و زمان بیشتری نیاز داشته باشد (درخشه؛ افتخاری و ردادی، ۱۳۹۴، ص. ۵۳). در تحلیل مضمون بایستی به دنبال الگوهای تکراری معناداری بود که حداقل دو مرتبه در متن تکرار شده باشد بنابراین مقوله‌ای را که یک بار در متن داده‌ها ظاهر شود را نمی‌توان مضمون به شمار آورد (عابدی و دیگران، ۱۳۹۰، ص. ۱۶۱). مضامین بر اساس یک‌رویه مشخص، در سه سطح مضامین پایه و مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر^۱ عمل می‌کنند. مضامین پایه شامل کدها و نکات کلیدی موجود در متن است که به صورت ابتدایی و در مرحله نخست از متن استخراج می‌شود. مضامین سازمان‌دهنده مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص و دسته‌بندی مضامین پایه به مضامین کلی‌تر هستند. مضامین فراگیر نیز دربرگیرنده اصول حاکم بر متن به عنوان یک کل هستند (AttrideStrling, 2001, p.389) که تفسیر و تبیین‌کننده روح حاکم بر متن است.

تحلیل مضمون دارای چهار شیوه مختلف قالب مضامین^۲، ماتریس مضامین^۳، شبکه مضامین^۴ و تحلیل مقایسه‌ای^۵ است (عابدی جعفری؛ تسلیمی؛ فقیهی و شیخ‌زاده،

۱۳۹۰، صص. ۱۷۲-۱۶۵ و کمالی، ۱۳۹۷، صص. ۱۹۵-۱۹۴). شیوه حاکم در این پژوهش شیوه «شبکه مضامین» است. بر اساس روش شبکه مضامین، پژوهشگر بایستی جزئی‌ترین مضامین را که همان مضامین پایه نام دارد را از متن استخراج کرده، سپس با تلخیص و دسته‌بندی مضامین پایه به مضامین کلی‌تر، به مضامین سازمان‌دهنده دست یابد. در قدم نهایی نیز این مضامین را در قالب مضامین فراگیر در قالب استعاره‌های اساسی و کلی حاکم بر متن تفسیر می‌کند (AttrideStrling, 2001, pp.388-389).

نمودار شماره (۱): تصویر شماتیک شبکه مضامین

(AttrideStrling, 2001, p. 388)

رویکرد نویسندگان در این پژوهش تحلیل کیفی بوده و از روش اسنادی در جمع‌آوری داده‌ها بهره برده‌اند. به همین جهت متن بیانیه گام دوم انقلاب به عنوان متن پایه جهت تحلیل کیفی آن در نظر گرفته شده که هر پاراگراف آن مطالعه و واریسی شده و پس از تجزیه پاراگراف‌ها به عنوان فیش‌های پژوهش، مضامین پایه مرتبط با سیاست خارجی آن استخراج و کدگذاری شده است. در گام بعد نیز با مخرج مشترک گرفتن از وجوه مشترک موجود در میان مضامین پایه، تعدادی از آنان که دارای اشتراکات و نزدیکی بیشتری هستند، تحت عنوانی کلی‌تر به عنوان مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی و کدگذاری شده است.

در فرایند کدگذاری از حروف بزرگ انگلیسی استفاده شده است. حرف «P» به

عنوان حرف نخست عبارت «Paragraph» به منظور نشان دادن پاراگراف‌های بیانیه گام دوم انقلاب بوده که فیش موردنظر از آن پاراگراف استخراج شده است. به دلیل اینکه بیانیه گام دوم به صورت الکترونیکی منتشر شده و در این نوع انتشار صفحات آن متغیر بوده، از پاراگراف جهت ارجاع‌دهی استفاده شده است. عددی که پس از حرف P قرار می‌گیرد شماره پاراگراف موجود در بیانیه است. حرف دیگری که پس از عدد قرار می‌گیرد، حرف بزرگ «L» به عنوان حرف نخست عبارت «Line» به معنای سطر و خط است که نشان‌دهنده شماره سطر موردنظر در پاراگراف است. عددی که پس از حرف L قرار می‌گیرد نیز شماره آن سطر است. این عدد نشان می‌دهد که مضمون موردنظر در کدام سطر قرار داشته و مطالب آن از کجا آغاز می‌شود. حرف دیگری که پس از عدد سطر پاراگراف قرار می‌گیرد حرف بزرگ «C» به عنوان حرف نخست عبارت «Content» به معنای محتوی و مضمون است که جهت نشان دادن مضامین موجود در پاراگراف‌ها استفاده می‌شود. برخی از فیش‌ها یا پاراگراف‌ها بیش از یک مضمون دارند لذا با اعدادی که پس از حرف C قرار می‌گیرند، شماره‌گذاری می‌شوند. درواقع اعدادی که پس از حرف C قرار می‌گیرند جهت شمارش تعداد مضامین موجود در آن فیش یا پاراگراف استفاده می‌شود؛ بنابراین کد PILICI به مضمون نخست موجود در پاراگراف اول اشاره دارد که جمله آن مضمون از سطر نخست پاراگراف آغاز می‌شود. پس از آنکه مضامین استخراج گردید، با رجوع به مضامین مشابه در بیانات پیشین رهبر معظم انقلاب در چهل سال نخست انقلاب، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. درواقع مضامین استخراجی با ارجاع به بیانات پیشین رهبر معظم انقلاب به نوعی تجزیه، تحلیل و پالایش شده، سپس به عنوان مضامین پایه در قالب یک جدول استخراج می‌شوند. در گام بعد این مضامین پایه در جدول دیگری به مضامین کلی‌تر به عنوان مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی می‌شوند. مضامین سازمان‌دهنده که همان اصول سیاست خارجی هستند، در گام بعد میزان تکرار آنان بررسی می‌شود. سپس بر اساس میزان بسامد و تکرار در یک نمودار نمایش داده شده و تفسیر می‌گردند.

۴. گردآوری داده‌ها

در این قسمت از پژوهش اقداماتی از جمله کدگذاری، دسته‌بندی و شمارش میزان

تکرارپذیری مضامین پایه انجام می‌شود. برای انجام این مهم از تمام بندهای بیانیه مطالعه و مواردی که در ارتباط مستقیم و غیر مستقیم با سیاست خارجی هستند، فیش‌برداری شده‌اند. این فیش‌ها در جدول کدگذاری قرار گرفته و تجزیه و تحلیل می‌شوند. سپس مضامین پایه مستخرج از این فیش‌ها در اصول سیاست خارجی به عنوان مضامین سازمان‌دهنده خلاصه‌شده و در جدول اصول سیاست خارجی قرار می‌گیرند. در پایان نیز بسامد این اصول تبیین، و مضامین عالی و فراگیر بیانیه که مشخص‌کننده سیر کلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی است، تبیین شده‌اند.

۴-۱. کدگذاری مضامین پایه سیاست خارجی

در این قسمت از پژوهش مضامین پایه سیاست خارجی موجود در بیانیه در قالب فیش استخراج گردیده است. در استخراج این مضامین سعی شده آنچه مربوط به فعالیت و کنش جمهوری اسلامی ایران فرای مرزهای ملی بوده و در بیانیه ذکر گردیده است مورد توجه قرار گیرد. در پی این رهیافت برخی از کنش‌های داخلی جمهوری اسلامی ایران که از اقدامات خارجی آن متأثر بود و یا نتیجه‌ای فرامرزی داشته نیز مدنظر قرار داده شده است. از نکات دیگر اینکه با مفروض دانستن سه اصل «عزت، حکمت، مصلحت» به عنوان اصول بنیادین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، مضامین پایه مستخرج مرتبط با سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب بسیار تفصیلی‌تر از سه اصل مذکور بوده که تلاش شده است با استخراج مضامین فرعی سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب در قالب فیش، آنها را ذیل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در بیانیه گام دوم به عنوان مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی کرد.

جدول شماره (۲): مضامین سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب

کد	مضامین	شماره پاراگراف	
P1L2C1	مقاومت در برابر وسوسه‌های دشمن	پاراگراف اول	۱
P1L2C2	حفظ آرمان‌ها		
P1L2C3	صیانت از سلامت داخلی		
P1L4C4	التزام به آرمان‌ها		
P1L4C5	حفظ کرامت		

کد	مضامین	شماره پاراگراف	
P1L5C6	پاسداری از اصالت شعارها		
P1L6C7	زمینه‌سازی برای تمدن‌سازی		
P2L1C1	مقابله با بلوک شرق و غرب	پاراگراف دوم	۲
P2L2C2	اهمیت قدرتمندی		
P2L2C3	چهارچوب شکنی		
P2L2C4	دین‌مداری		
P2L5C5	حفظ و پایبندی به شعارها		
P3L1C1	پایبندی همیشگی به شعارهای انقلابی		
P3L2C2	استقلال		
P3L2C3	عزت		
P3L2C4	عدالت		
P3L2C8	برابری		
P4L1C5	منعطف و انتقادپذیر بودن انقلاب اسلامی	پاراگراف چهارم	۴
P4L2C2	تجدیدنایپذیر بودن انقلاب اسلامی		
P4L3C3	دین‌مداری		
P4L3C4	پایبندی به ارزش‌ها		
P4L5C1	دفاع از نظریه نظام انقلابی		
P5L1C1	پایبندی به اصول	پاراگراف پنجم	۵
P5L1C2	مرزبندی با رقیبان و دشمنان		
P5L1C3	درک و انعطاف در برابر موقعیت‌ها و پدیده‌های جدید		
P6L1C10	اهمیت قدرتمندی	پاراگراف ششم	۶
P6L2C1	آغازگر جنگ نبودن		
P6L2C2	استکبارستیزی از طریق وارد آوردن ضربت مقابل		
P6L4C3	ایستادگی در برابر زورگویان و گردنکشان		
P6L4C4	دفاع از مظلومان و مستضعفان		
P6L4C5	در کنار مظلومان جهان بودن		
P6L4C6	اجتناب از ظلم کردن و ظلم پذیرفتن		

کد	مضامین	شماره پاراگراف	
P6L4C7	صدق و صراحت		
P6L4C8	جوانمردی و مردانگی انقلابی در سطح بین‌الملل		
P6L4C9	اقتدار		
P8L2C1	حراست از انقلاب	پاراگراف هشتم	۷
P8L2C2	زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن اسلامی		
P8L8C3	عدم اعتماد به دشمن		
P9L1C1	وابستگی نظام سابق	پاراگراف نهم	۸
P9L2C2	دست‌نشانده بودن نظام سابق		
P10L1C1	دین‌مداری	پاراگراف دهم	۹
P11L1C1	تقابل اسلام و استکبار	پاراگراف یازدهم	۱۰
P11L3C2	نگاه امیدوارانه ملت‌های زیرستم به انقلاب اسلامی		
P11L6C3	دین‌مداری		
P12L2C1	تأکید بر عزت	پاراگراف دوازدهم	۱۱
P12L2C2	باور به شعار «ما می‌توانیم»		
P13L4C1	باور به شعار «ما می‌توانیم»	پاراگراف سیزدهم	۱۲
P13L5C2	اتکا به توان داخلی		
P13L5C3	تبدیل تهدید تحریم‌ها به فرصت		
P12L1C4	نفی حقارت نظام سابق		
P15L10C1	وابسته بودن نظام سابق	پاراگراف پانزدهم	۱۳
P16L1C1	استکبارستیزی	پاراگراف شانزدهم	۱۴
P17L1C1	توجه به مسئله فلسطین	پاراگراف هفدهم	۱۵
P17L1C2	توجه به دخالت قدرت‌های قلدر در امور ملت‌ها		
P17L1C3	توجه به آمریکا		
P18L1C1	کفه عدالت	پاراگراف هجدهم	۱۶
P18L1C2	کارکرد عدالت		
P18L1C3	استقرار عدالت		
P18L1C4	نفی بی‌عدالتی		

کد	مضامین	شماره پاراگراف	
P20L1C1	ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان	پاراگراف بیستم	۱۷
P20L1C2	صیانت و پاسداری از اسلام		
P20L6C3	جلوگیری از سلطه دوباره قلدران جهان بر کشور		
P20L6C4	استکبارستیزی		
P21L1C1	استقلال	پاراگراف بیست و یکم	۱۸
P21L1C3	اقتدار		
P21L1C4	عزت		
P21L1C5	دین‌مداری		
P21L6C6	تأکید بر توجه به شعارهای انقلاب		
P22L1C1	اقتدار		
P22L1C2	مقابله با آمریکا		
P22L1C3	مقابله با اسرائیل		
P22L1C4	حمایت از مجاهدان فلسطینی		
P22L1C5	حمایت از حزب‌الله لبنان		
P22L1C6	حمایت از مقاومت		
P23L2C1	دین‌مداری	پاراگراف بیست و سوم	۲۰
P23L2C4	عدالت		
P35L1C1	اقتصاد عامل سلطه و نفوذناپذیری کشور	پاراگراف سی و پنج	۲۱
P35L1C1	نادرستی نگاه (امید) به خارج	پاراگراف سی و هفت	۲۲
P39L1C1	داخلی بودن راه‌حل مشکلات کشور	پاراگراف سی و نه	۲۳
P39L1C2	تسلیم‌ناپذیری در مقابل مستکبران		
P40L1C1	عدالت	پاراگراف چهل	۲۴
P41L6C1	تأکید بر استقرار عدالت	پاراگراف چهل و یک	۲۵
P42L1C1	تأکید بر عدالت	پاراگراف چهل و دو	۲۶
P43L3C1	تأکید بر عدالت	پاراگراف چهل و سه	۲۷
P44L1C1	استقلال ملی	پاراگراف چهل و چهار	۲۸

کد	مضامین	شماره پاراگراف	
P44L4C2	منزلت آزادی و استقلال		
P44L5C3	استقلال و آزادی		
P44L8C4	استقلال		
P44L8C5	سیاست و استقلال		
P44L8C6	تعامل سازنده با دنیا		
P45L1C1	عزت ملی		
P45L1C3	مرزبندی با دشمن		
P45L1C4	عزت		
P45L2C5	مقاومت در برابر سلطه آمریکا و اسرائیل		
P45L4C6	اهمیت قدرتمندی		
P46L1C1	عزت جمهوری اسلامی ایران	پاراگراف چهل و شش	۳۰
P46L1C2	عدم اعتماد به نظام سلطه		
P46L2C3	عدم اعتماد به آمریکا و برخی از دولت‌هایی اروپایی		
P46L3C4	حل مشکلات قابل حل با دولت‌های خارجی		
P46L3C5	مرزبندی با دشمنان		
P46L4C6	پایبندی با ارزش‌ها و آرمان‌ها		
P46L4C7	شجاعت		
P46L4C8	تأکید بر عزت ملی		
P46L4C9	عدم اعتماد به آمریکا		

۴-۲. دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده سیاست خارجی

در این قسمت تمام مضامین پایه فرعی و اصلی و آشکار و مکنون سیاست خارجی در بیانیه گام دوم انقلاب ذیل مضامین سازمان‌دهنده سیاست خارجی به عنوان اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی در جدول ذیل دسته‌بندی شده‌اند. در نام‌گذاری مضامین سازمان‌دهنده نیز از مندرج مشترک مضامین پایه آشکار و پنهان استفاده شده، بدین صورت که اگر جمهوری اسلامی از گذشته تا به اکنون جهت نفی سلطه‌گری و

سلطه‌ناپذیری در مقابل قدرت‌های خارجی به مقاومت می‌پرداخته است، بنابراین این اصول به تناسب این اهداف و مضامین نام‌گذاری می‌شود.

جدول شماره (۳): دسته‌بندی مضامین سازمان‌دهنده سیاست خارجی ذیل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی

مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	کدها
مقاومت جهت نفی سلطه‌گری و سلطه‌ناپذیری	مقاومت در برابر وسوسه‌های دشمن - مقاومت در حفظ و پابندی به شعارها - دفاع از نظریه نظام انقلابی - پابندی به اصول - آغازگر جنگ نبودن و دفاع کردن از خود - ایستادگی در برابر زورگویان و گردنکشان - حراست از انقلاب - مقاومت در برابر بیگانگان در حفاظت از مرزها - دفاع مقدس - ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان - تسلیم‌ناپذیری و صیانت از انقلاب - مقاومت در برابر قلدران جهان - اقتصاد عامل سلطه‌ناپذیری دشمن - مقاومت ضد استکباری - مقاومت در برابر سلطه آمریکا و اسرائیل - اجتناب از ظلم کردن و ظلم پذیرفتن - جلوگیری از سلطه دوباره قلدران جهان بر کشور.	P1L2C1 P2L5C2 P4L3C1 P5L1C1 P6L1C1 P6L4C6 P6L4C3 P8L2C1 P14L1C1 P19L7C1 P20L1C1 P20L2C2 P20L6C3 P20L6C5 P35L1C1 P39L1C2 P45L2C5
استکبارستیزی	مقابله با بلوک شرق و غرب - استکبارستیزی از طریق وارد آوردن ضربت مقابل - تقابل اسلام و استکبار - استکبارستیزی - استکبارستیزی - مقابله با آمریکا - مقابله با اسرائیل - برچیدن بساط آمریکا از غرب آسیا.	P2L1C1 P6L2C2 P11L1C1 P16L1C1 P20L6C4 P23L1C1 P23L1C2 P23L1C3 P23L1C4
حفظ استقلال	استقلال - وابستگی نظام سابق - دست‌نشانده بودن نظام سابق - دخالت قدرت‌های قلدردر امور ملت‌ها - دست‌اندازی قدرت‌های جهان به استقلال کشورها - کشور و ملتی مستقل - استقلال و آزادی - استقلال ملی - منزلت آزادی و استقلال - استقلال و آزادی - استقلال - سیاست و استقلال - وابسته بودن نظام سابق - تأکید بر استقلال.	P3L2C1 P9L1C1 P9L2C2 P15L10C1 P17L1C2 P22L1C1 P20L4C3 P21L1C1 P28L1C1 P44L1C1 P44L4C2 P44L5C3 P44L8C4 P44L8C5

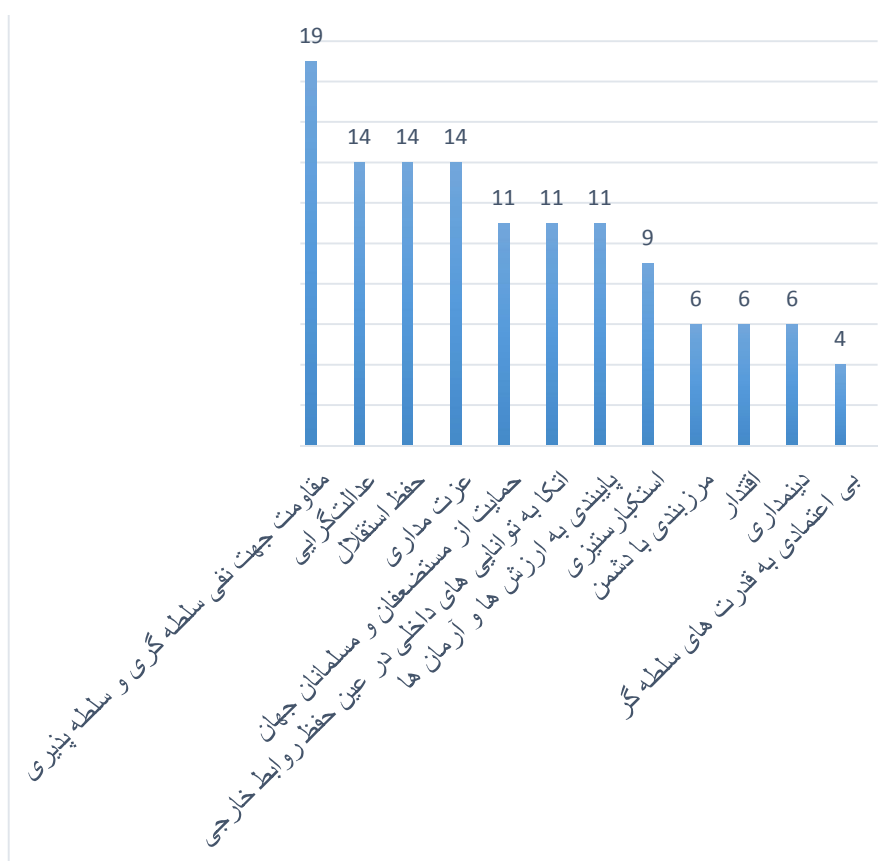
مضمین سازمان‌دهنده	مضمین پایه	کدها	
عزت‌مداری	تأکید بر عزت - عزت و پیشرفت - تحقیر نظام پهلوی و قاجار - کشور و ملتی باعزت - عزت ملی - عزت و قدرت - عزت ملی - عزت - عزت جمهوری اسلامی - حفظ عزت کشور - حفظ کرامت - نفی حقارت نظام سابق - تأکید بر عزت - تأکید بر عزت ملی.	P1L4C5 P3L2C2 P12L2C1 P12L1C4 P13L1C1 P21L1C4 P22L1C2 P28L1C2 P30L1C1 P45L1C1 P45L1C4 P46L1C1 P46L3C3 P46L4C8	۴
عدالت‌گرایی	عدالت - کفه عدالت - کارکرد عدالت - استقرار عدالت - بی‌عدالتی - عدالت - معنویت و عدالت - عدالت - عدالت‌محور - عدالت - عدالت - استقرار عدالت - بی‌عدالتی - برابری.	P3L2C3 P18L1C1 P18L1C2 P18L1C3 P18L1C4 P18L11C5 P24L2C1 P28L1C5 P35L4C2 P40L1C1 P41L6C1 P42L1C1 P43L3C1 P3L2C8	۵
مرزبندی با دشمنان	مرزبندی با رقیبان و دشمنان - مرزبندی با دشمن - مرزبندی با دشمن - حفظ مرزبندی با دشمنان.	P5L1C2 P28L1C4 P45L1C3 P46L3C2 P46L3C5	۶
حمایت از مستضعفان و مسلمانان جهان	دفاع از مظلومان و مستضعفان - در کنار مظلومان جهان بودن - نگاه امیدوارانه ملت‌های زیر ستم به انقلاب اسلامی - توجه به مسئله فلسطین - حمایت جمهوری اسلامی از فلسطین - دفاع از حزب‌الله - دفاع از مقاومت - حمایت از مقاومت - توجه به مسئله فلسطین - حمایت از مجاهدان فلسطینی - حمایت از حزب‌الله - حمایت از مقاومت.	P6L4C4 P6L4C5 P11L3C2 P17L1C1 P22L1C4 P22L1C5 P22L1C6 P23L1C5 P23L1C6 P23L1C7 P23L5C8	۷
اتکا به توانایی داخلی در عین حفظ روابط خارجی	اتکا به توانایی داخلی - روابط خارجی - بی‌اثر شدن تحریم با اصلاح مشکلات داخلی - نادرستی نگاه به خارج - داخلی بودن راه‌حل مشکلات - حل مشکلات	P12L2C2 P13L4C1 P13L5C2 P13L5C3 P13L1C2 P28L1C3	۸

مضمین سازمان‌دهنده	مضمین پایه	کدها
	قابل‌حل با خارجی‌ها - باور به شعار «ما می‌توانیم» - باور به شعار «ما می‌توانیم» - اتکا به توان داخلی - تبدیل تهدید تحریم‌ها به فرصت - تعامل سازنده با دنیا.	P36L2C1 P37L1C1 P44L8C6 P46L3C4 P45L1C2
پایبندی به ارزش‌ها و آرمان‌ها	حفظ آرمان‌ها - التزام به آرمان‌ها - پاسداری از اصالت شعارها - پایبندی همیشگی به شعارهای انقلابی - تجدیدنپذیر بودن انقلاب اسلامی - پایبندی به ارزش‌ها - دفاع از نظریه نظام انقلابی - پایبندی به اصول - حراست از انقلاب - تأکید بر توجه به شعارهای انقلاب - پایبندی با ارزش‌ها و آرمان‌ها.	P1L2C2 P1L4C4 P1L5C6 P3L1C1 P4L2C2 P4L3C4 P4L5C1 P5L1C1 P8L2C1 P21L6C6 P46L4C6
اقتدار	اهمیت قدرتمندی - اهمیت قدرتمندی - اقتدار - اقتدار - اقتدار - اهمیت قدرتمندی.	P2L2C2 P6L1C10 P6L4C9 P21L1C3 P22L1C1 P45L4C6
دین‌مداری	دین‌مداری	P4L3C3 P2L2C4 P10L1C1 P11L6C3 P21L1C5 P23L2C1
بی‌اعتمادی به قدرتهای سلطه‌گر	عدم اعتماد به دشمن - توجه به آمریکا و عدم اعتماد به آن - عدم اعتماد به نظام سلطه - عدم اعتماد به آمریکا و برخی از دولت‌هایی اروپایی - عدم اعتماد به آمریکا.	P8L8C3 P17L1C3 P46L1C2 P46L4C9
سایر مضامین	صیانت از سلامت داخلی - چهارچوب شکنی - منعطف و انتقادپذیر بودن انقلاب اسلامی - درک و انعطاف در برابر موقعیت‌ها و پدیده‌های جدید - صدق و صراحت - جوانمردی و مردانگی انقلابی در سطح بین‌الملل - شجاعت - زمینه‌سازی برای تمدن‌ساززمینه‌سازی برای ایجاد تمدن اسلامی.	P1L2C3 P2L2C3 P4L1C5 P5L1C3 P6L4C7 P6L4C8 P1L6C7 P8L2C2

۳-۴. تعیین بسامد مضامین سازمان‌دهنده سیاست خارجی

پس از دسته‌بندی مضامین پایه بیانیه گام دوم ذیل مضامین سازمان‌دهنده، در این قسمت نموداری با عنوان نمودار بسامد اصول سیاست خارجی طراحی شده که در آن تعداد

مضامین سازمان‌دهنده تکرار شده سیاست خارجی مورد احصاء قرار می‌گیرد. در این قسمت صرفاً مضامینی که بسامد آنان بیش از دو است مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. به عبارتی قسمت «سایر مضامین» در جدول پیشین که دربرگیرنده مضامینی با بسامد پایین است مورد بررسی قرار نمی‌گیرند. در این مرحله بر اساس یافته‌های پیشین، به اولویت‌بندی اصول و راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی بر اساس بسامد تکرار مضامین سازمان‌دهنده که نشان‌دهنده میزان اهمیت آنان است پرداخته می‌شود. در تبیین اولویت‌بندی اصول و راهبردهای سیاست خارجی جمهوری اسلامی نیز از مضامین فراگیر که به‌نوعی نشان‌دهنده روح حاکم بر متون است استفاده می‌شود.

نمودار شماره (۲): بررسی میزان بسامد اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

۵. تحلیل داده‌ها

در این قسمت با استناد به آمار نمودار قسمت قبل، مضامین سازمان‌دهنده سیاست خارجی که در واقع اصول استخراجی دستگاه سیاست خارجی از بیانیه گام دوم هستند، به ترتیب بسامد مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

۵-۱. مقاومت جهت نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری

این مضمون ۱۹ مرتبه به صورت مستقیم و غیرمستقیم در قالب مضامین آشکار و پنهان تکرار شده است. رهبری معتقد هستند که انقلاب اسلامی و مردم ایران با مقاومت توانستند به دوگانگی شرق و غرب پایان دهند. امروزه نیز بایستی جهت شکستن دوگانگی‌های کاذب ساخته‌شده توسط شرق و غرب باز تلاش کرد (۱۳۹۸/۱۱/۲۷). ایشان بر این باورند که مردم ایران توان قد علم کردن در مقابل زورگویان عالم و مقاومت در برابر سلطه‌گری آنان را دارند (خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۱۱/۱). ایشان معتقد است که شعارهای مقاومت و ایستادگی هیچ‌گاه کهنه نمی‌شود (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۶/۲۰) و تا زمانی که نظام سلطه وجود دارد مقاومت نیز وجود دارد. ایشان از اهداف جمهوری اسلامی را ظالم نبودن و مظلوم واقع نشدن می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۱۴). در اصل دوم و سوم قانون اساسی عباراتی «نفی هر گونه سلطه» و «نفی نظام سلطه و استعمار» نشان از مقاومت در مقابل نظام سلطه دارد (نادری و پیرانی، ۱۳۹۸، ص. ۳۲۱). مظهر نظام سلطه از منظر آیت‌الله خامنه‌ای آمریکاست (خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۸/۱۰). بنابر منظومه فکری آیت‌الله خامنه‌ای، تا زمانی که سلطه آمریکا و هم‌پیمانان آن در جهان وجود دارد، مقاومت در برابر سلطه‌گری آنان نیز وجود دارد بنابراین دستگاه سیاست خارجی بایستی به سلطه‌گری این کشورها توجه داشته و درصدد مقاومت در برابر اقدامات آنان برآید.

۵-۲. عدالت‌گرایی

مضمون عدالت‌گرایی ۱۴ مرتبه در بیانیه گام دوم تکرار شده است. ایشان یکی از اهداف انقلاب را تحقق عدالت می‌داند. عدالت هم در عرصه داخلی و هم در عرصه خارجی. عدالت و عدالت‌گرایی از چنان اهمیتی در منظومه فکری ایشان برخوردار است که مفاهیم دیگری همچون استکبارستیزی، حمایت از مستضعفان و مرزبندی با دشمن و غیره در

راستای عدالت‌گرایی به وجود آمده‌اند. از نظر ایشان ظلم و ستم سلطه‌گران و مستکبران جهانی عدالت جهانی را از بین برده است و موجب ایجاد ساختاری ناعادلانه نظام بین‌الملل شده است. این مهم در اصل دوم و سوم قانون اساسی نیز با عنوان «برپایی قسط و عدل» ذکر گردیده است (نادری و پیرانی، ۱۳۹۸، صص. ۳۲۲-۳۲۱). که دستگاه سیاست خارجی بایستی به دنبال تحقق هر چه بیشتر عدالت در این ساختار باشد.

۳-۵. حفظ استقلال

میزان بسامد مضمون استقلال در کلام رهبری ۱۴ است. از نظر ایشان دستگاه سیاست خارجی در راستای تعامل با دنیا بایستی بر حفظ استقلال کشور تأکید داشته باشد. از نظر ایشان استقلال به معنای زندانی کردن سیاست و اقتصاد کشور در بین مرزهای خود نیست (موسوی‌نیا، ۱۳۹۷/۱۲/۲۱) بلکه تعامل با دنیا و روابط با دیگر کشورها بایستی در چهارچوب حفظ عزت و استقلال کشور باشد.

۴-۵. عزت‌مداری

میزان بسامد مضمون عزت‌مداری در بیانیه گام دوم ۱۴ بوده است. مهم‌ترین ایرادی که مردم به دوره پهلوی داشتند، این مسئله است که شاه، هویت مردم ایران را به سخره گرفت و آن را زیر پا له کرد ولی جمهوری اسلامی توانسته به این مهم پردازد (موسوی‌نیا، ۱۳۹۷/۱۲/۲۱) و به مردم عزت دهد. ایشان عزت را بر اساس اعتقاد و ایمان توحیدی می‌داند (خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۴/۱۸). این عزت‌مداری نیز بایستی با ایستادگی در مقابل آمریکا به دست آید زیرا آمریکا و عمالش درصدد تحقیر ملت‌های مستضعف هستند (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۷/۱۷).

۵-۵. حمایت از مستضعفان و مسلمانان جهان

مضمون حمایت از مستضعفین و مسلمانان جهان که آیت‌الله خامنه‌ای آن را وظیفه ایران اسلامی می‌داند (۱۳۹۶/۱۰/۱۹) ۱۱ مرتبه در بیانیه گام دوم تکرار شده است. رهبر انقلاب معتقد است که عمق استراتژیک جمهوری اسلامی ایران درون کشورهای اسلامی، از شمال آفریقا تا شرق آسیاست (خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۱۱/۱۴) بنابراین دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی بایستی در این منطقه حضور جدی داشته باشد. از

نظر رهبر انقلاب به دلیل اینکه امروزه مستضعفین جهان به رهبری جنبش مسلمانان در مقابل مستکبران همچون رژیم صهیونیستی و آمریکا مقاومت می‌کنند، بایستی از آنان حمایت کرد (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴). البته ایشان امروزه مقاومت بسیاری از ملت‌ها در مقابل آمریکا، شکست سیاست‌های آمریکا و یا ورود قدرتمند منطقه‌ای ایران در غرب- آسیا را مرهون تلاش‌های ایران در منطقه می‌داند (موسوی‌نیا، ۱۳۹۷/۱۲/۲۱). نتیجه این تلاش‌ها از نظر ایشان تضعیف قدرت نرم آمریکا و زمینه‌سازی خروج آن از منطقه غرب آسیا است (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۸/۱۲). دستگاه سیاست‌خارجی در گام دوم انقلاب بایستی تا خروج کامل آمریکا به عنوان قدرت سلطه‌خواه جهان از منطقه، در راستای حمایت از مستضعفان و مسلمانان منطقه فعالیت کند.

۵-۶. اتکا به توانایی داخلی در عین حفظ روابط خارجی

مضمون اعتماد و اتکا به توانایی داخلی در عین حفظ روابط خارجی مضمونی است که ۱۱ مرتبه در بیانیه گام دوم انقلاب تکرار شده است. رهبر انقلاب در این بیانیه درصدد بازگرداندن روح خودباوری به معنای ما توانستیم و خواهیم توانست بوده است (حاج علی‌اکبری، ۱۳۹۷/۱۲/۲۷). از نظر ایشان اتکا به توان داخلی و استفاده از ظرفیت‌های کشور برای به حرکت درآوردن چرخ اقتصاد کشور، برای کشور عزت پدید می‌آورد (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۱۰/۱۴). دستگاه سیاست‌خارجی در گام دوم انقلاب روابط خارجی جمهوری اسلامی را بایستی در راستای اعتماد و اتکا به توانایی داخلی تعریف کند. این روابط بایستی به گونه‌ای باشد که موجب افزایش توان تولیدات داخلی کشور گردد. دستگاه خارجی ایران بایستی با اطمینان خاطر داشتن از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های داخلی، از موضع قوت و قدرت به کنش خارجی خود بپردازد.

۵-۷. پایبندی به ارزش‌ها و آرمان‌ها

آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور هستند که شعارها و ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب همیشه تازگی تازه و هیچ‌گاه رو به سوی کهنگی نمی‌برد لذا بایستی به آنها پایبند بود. از نظر وی این شعارها و ارزش‌ها به نفع مستضعفین و عزت ملی است (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۶/۲۰). رهبر معظم انقلاب آرمان‌های انقلاب را رسیدن به جامعه‌ای آزاد،

پیشرفته، عادل، مؤمن، متعبد، مرفه، متحد، قوی و مستحکم، مستقل و غیره می‌داند (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۳/۱۷). از نظر ایشان در شعارهای انقلاب مقاومت و ایستادگی وجود دارد بنابراین دستگاه سیاست‌خارجی در فعالیت‌های خود همواره بایستی شعارهای انقلاب را به یاد داشته و به ارزش‌ها و آرمان‌های آن نیز پایبند باشد.

۵-۸. استکبارستیزی

مضمون استکبارستیزی در کلام رهبری ۹ مرتبه بسامد داشته است زیرا از نظر ایشان استکبار دشمن اصلی نظام جمهوری اسلامی بوده (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۹) و بزرگ‌ترین مجاهدت نیز مبارزه با نقشه‌های استکبار است (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۵/۲۶). آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور است که استکبار جهانی با تمام اذنان خود از ابتدای انقلاب تا به اکنون علیه جمهوری اسلامی اقدام کرده است لذا بایستی به مقابله با او برخاست (خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۴/۲۱) اما امروزه استکبار از درون تهی شده است (خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۸/۲۸) لذا بایستی همچنان به مقابله با آن پرداخت. ایشان با توصیف وضعیت موجود به میدان تقابل استکبار با ایران اسلامی (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۷/۱۲)، معتقد است که این تقابل یک تقابل نامتقارن است که بایستی با استواری و اراده در آن به مقابله با استکبار پرداخت (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۳/۳). در یک جمله اینکه استکبارستیزی از بنیان‌های هویتی انقلاب اسلامی است که در اصل دوم و سوم قانون اساسی بدان اشاره شده (نادری و پیرانی، ۱۳۹۸، ص. ۳۲۰) که دستگاه سیاست‌خارجی جمهوری اسلامی در عرصه بین‌الملل بایستی مشی استکبارستیزی اتخاذ کرده و دیگر کشورها و ملت‌ها را نیز با خود همراه سازد.

۵-۹. مرزبندی با دشمن

تعداد ۶ مرتبه تأکید صریح رهبر انقلاب بر مرزبندی با دشمنان نشان‌دهنده احساس خطر بسیار زیاد ایشان از ناحیه دشمنان است که در حال برنامه‌ریزی جهت ضربه زدن به ملت و کشور ایران هستند. ایشان معتقدند که ارتباط با دشمنان جز ضرر و زیان برای ملت و کشور حاصلی ندارد (خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۲/۲۶). از نظر ایشان مرزبندی با دشمنان بدین معنا نیست که تمام کشورهای غربی را دشمن بدانیم، بلکه بایستی با اروپا

حفظ روابط کرد اما به دشمنی برخی از کشورهای اروپایی توجه داشت (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۱/۱). بنابر نظر ایشان دستگاه سیاست‌خارجی در مرزبندی خود با آمریکا و اروپا بایستی بسیار توجه کند زیرا نخستین تحریم‌ها، فشارها، حمله‌ها، خیانت‌ها، جاسوسی‌ها، تبلیغات علیه نظام و تبلیغات سوء و غیره از سوی آمریکا و اروپا بوده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۴/۱۲). از نظر ایشان دستگاه سیاست‌خارجی ایران بایستی به دشمنی آمریکا، رژیم صهیونیستی و خباث‌های انگلستان بسیار دقت داشته باشد و با دیگر کشورهای اروپایی همچون فرانسه، ایتالیا، اسپانیا یا سایر کشورهای اروپایی ارتباطات را حفظ کند (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۷/۱۹). تأکید ویژه آیت‌الله خامنه‌ای به آمریکا و برخی کشورهای اروپایی نشان از این دارد که دستگاه سیاست‌خارجی جمهوری اسلامی بایستی در گام دوم انقلاب به آمریکا اعتماد کرده و با آن به گفتگو بپردازد زیرا گفتگو و رابطه با آن ضرر دارد (خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۲/۱؛ ۱۳۷۶/۱۰/۲۶).

۱۰-۵. اقتدار

از منظر آیت‌الله خامنه‌ای اقتدار دارای ابعاد مختلف ملی، فرهنگی، نظامی، سیاسی، علمی، معنوی، هویتی، قضایی، اقتصادی، میدانی و غیره است که دستگاه همه دستگاه‌های دولتی بایستی در حد توان خود جهت تحقق آنان به فعالیت بپردازد. از نظر ایشان دشمن، با اقتدار جمهوری اسلامی مخالف است؛ هر چه عنصر و مایه قدرت در جمهوری اسلامی است، دشمن با آن مخالف است بنابراین باید جهت تحقق عناصر قدرت در جمهوری اسلامی در تمام عرصه‌ها به تلاش و تکاپو برخاست (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۷/۲۶). از نظر ایشان اگر کشور در عرصه داخلی از ابعاد مختلف اقتدار برخوردار باشد، دستگاه دیپلماسی نیز بهتر می‌تواند در فراسوی مرزها جهت تحقق اهداف ملی به ایفای نقش بپردازد. چه آنکه دستگاه سیاست‌خارجی نیز در عرصه خارجی بایستی با قدرت حضور یابد.

۱۱-۵. دین‌مداری

آیت‌الله خامنه‌ای دین‌مداری را آباد کردن دنیا در سایه دین تفسیر می‌کنند. ایشان معتقدند که یگانگی دین و دنیا در جمهوری اسلامی ایران عامل دشمنی ابرقدرت‌ها با

نظام جمهوری اسلامی می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۳/۱۴). از نظر آیت‌الله خامنه‌ای یک انسان دین‌مدار از مال و جان خویش در راه اعتلای دین دریغ نمی‌دارد (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۴/۶). دین‌مداری مورد نظر آیت‌الله خامنه‌ای در عرصه سیاست خارجی نیز به معنای کنشگری خارجی در چهارچوب اصول و قواعد دینی است.

۱۲-۵. بی‌اعتمادی به قدرت‌های سلطه‌گر

آیت‌الله خامنه‌ای همواره در بیانات خویش عنوان داشته‌اند که سیاست خارجی بایستی مبتنی بر بی‌اعتمادی به قدرت‌های سلطه‌گر به ویژه دولت‌های اروپایی و آمریکایی باشد. بی‌اعتمادی به وعده و وعیدهای قدرت‌های سلطه‌گر از جمله مهم‌ترین تأکیدات ایشان در عرصه سیاست خارجی بوده است. ایشان در این رابطه بر آمریکا تأکید بیشتری داشته و هر گونه مذاکره با این کشور را بی‌فایده می‌پندارند. تأکید ویژه آیت‌الله خامنه‌ای به آمریکا و برخی کشورهایی اروپایی نشان از این دارد که دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی نبایستی در گام دوم انقلاب به آمریکا اعتماد کرده و با آن به گفتگو پردازد زیرا گفتگو و رابطه با آن ضرر دارد (خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۲/۱؛ ۱۳۷۶/۱۰/۲۶). بایستی رژیم صهیونیستی را در خط مقدم دشمنان خود قرار داده و خباثت‌ها و دشمنی‌های انگلیس توجه داشته باشد. با وجود اینکه برخی کشورهای دیگر اروپایی همچون فرانسه از دوران سارکوزی تا به اکنون خیانت‌هایی نسبت به دولت و ملت ایران داشته‌اند، اما روابط با آن و دیگر کشورهای اروپایی بایستی حفظ شود.

نتیجه‌گیری

با احصاء و ارزیابی مضامین سیاست خارجی بیانیه گام دوم انقلاب، این مضامین کدگذاری و طبقه‌بندی شدند. پس از دسته‌بندی، همه این مضامین تحت عنوان کلی‌تر مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی شده و مضامینی که بیش از ۲ مرتبه تکرار شده بودند مورد ارزیابی قرار گرفتند. بر طبق تحلیل بیانات مقام معظم رهبری، مهم‌ترین مضمون در بیانیه گام دوم انقلاب مقاومت در برابر سلطه‌گری و سلطه‌پذیری بود. از نظر رهبری مظهر نظام سلطه امروزه آمریکاست؛ بنابراین نخستین اقدام ایستادگی در مقابل این قدرت سلطه‌گر است. دومین مضمون مهم از منظر ایشان عدالت‌گرایی است. از نظر

ایشان نظام بین‌الملل به سبب استکبارگری آمریکا و هم‌پیمانان آن به نظامی ناعادلانه تبدیل گشته است لذا دستگاه سیاست خارجی بایستی با این بی‌عدالتی مبارزه کند. مقوله‌های بعدی مورد تأکید رهبری حفظ استقلال و عزت مداری هستند. از نظر رهبری امروزه استکبار که در رأس آن آمریکا قرار دارد درصدد دخالت در امور کشور جهت مصادره منافع آن است لذا دستگاه سیاست خارجی در چهارچوب تعاملات بین‌المللی خود بایستی به اصل حفظ استقلال و عزت ملت و کشور اهتمام ویژه‌ای ورزد. از نظر مقام معظم رهبری دستگاه سیاست خارجی بایستی در منطقه غرب آسیا حضور فعالی یابد تا بتواند با حمایت از ملل مستضعف و مسلمان و ایجاد وحدت میان آنان درصدد مقابله با استکبار برآیند. دستگاه سیاست خارجی بایستی در تعاملات خارجی خود با پایبندی به ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب و اعتماد و تکیه به توان داخلی، از موضع قدرت به عرصه بین‌الملل ورود یابد. دستگاه سیاست خارجی در کنشگری خارجی خود حتماً بایستی به مرزبندی با دشمنان پردازد. دشمنان جمهوری اسلامی ایران از منظر ایشان به ترتیب عبارت‌اند از آمریکا، رژیم صهیونیستی و انگلیس. دستگاه سیاست خارجی در تعاملات خارجی خود بایستی با اصل قرار دادن بی‌اعتمادی به نظام سلطه‌گر، به‌هیچ‌وجه بایستی به آمریکا، اسرائیل و انگلیس اعتماد کرده و نباید درصدد مذاکره و برقراری روابط با آمریکا برآید، اما برقراری ارتباط با دیگر کشورهای اروپایی مانعی ندارد بلکه حفظ روابط با آنان توصیه می‌شود اما به آنان نیز نباید اعتماد کرد. اقتدار و دین‌مداری از دیگر اصول استخراج‌شده از بیانیه هستند. دستگاه سیاست خارجی بایستی با پایبندی به دین‌مداری، در چهارچوب دین و قواعد دینی اسلام در راستای اقتدار جمهوری اسلامی ایران به کنشگری خارجی پردازد. اصول مورد تأکید مقام معظم رهبری در عرصه سیاست خارجی نشانگر دیپلماسی و کنشگری فعال دستگاه سیاست خارجی در حوزه منطقه غرب آسیا و سپس در جهان است. از نظر ایشان دستگاه سیاست خارجی بایستی بتواند منطقه غرب آسیا را برای بسیاری از تغییرات آماده کند. یکی از این تغییرات، زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن اسلامی است. تحقق این زمینه‌ها نیز نیازمند اتخاذ راهبرد استکبارستیزی جهت اخراج آمریکا از منطقه غرب آسیا است؛ بنابراین دستگاه سیاست خارجی در عرصه منطقه غرب آسیا بایستی حضور فعالی جهت اخراج آمریکا از منطقه داشته باشد.

یادداشت‌ها

1. Global
2. Template Analysis
3. Thematic Matrix
4. Thematic Network
5. Comparative Analysis

کتابنامه

- بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی. اخوان، محمدجواد (۱۳۹۸). «انقلاب در گام دوم»، ماهنامه برهان اندیشه و گفتمان انقلاب اسلامی. ۴(۲۱)، ۳۸-۳۰.
- امینی سابق، زین‌العابدین؛ ردایی، هادی و ساده، احسان (۱۳۹۸). «تبیین نظریه مسئولیت اجتماعی جوانان در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی با تأکید بر حکمرانی خوب»، فصلنامه مدیریت کسب‌وکار، ۱۱(۴۴)، ۱۵۷-۱۳۳.
- ایزدی، بیژن (۱۳۸۰). *درآمدی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*. قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه.
- بغدادی، حسین (۱۳۹۷). «جهاد تمدنی جوانان، صد حاشیه بر بیانیه گام دوم انقلاب با ترسیم هندسه بیانیه و تحلیل آن»، حجت‌الاسلام حسین بغدادی و جمعی از طلاب حوزه علمیه قم، مدرسه علمیه معصومه، لینک: <https://b2n.ir/622251>
- بلوچیان، امیرحسین (۱۳۹۸). «تبیین ویژگی‌های اصیل یک دولت انقلابی کارآمد از دیدگاه بیانیه گام دوم انقلاب». (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرری، ایران.
- حاج علی‌اکبری، محمدجواد (۱۳۹۷/۱۲/۲۷). «نکات کلیدی در تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب»، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) - مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/others-note?id=42007>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸/۴/۲۱). بیانات در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و مردم استان خوزستان، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2138>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۹/۸/۲۸). بیانات در مراسم فارغ‌التحصیلی و اخذ سردوشی در دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2381>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۰/۴/۱۸). بیانات در دیدار با مسئولان وزارت امور خارجه و سفرا و کارداران جمهوری اسلامی ایران، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2471>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۱/۸/۱۳). بیانات در دیدار دانش‌آموزان، دانشجویان، معلمان و

پرستاران، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2641>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۱/۱۱/۱). بیانات در دیدار کارگزاران نظام، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2650>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۴/۸/۱۰). بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2772>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۵/۲/۲۶). بیانات در دیدار روحانیون و مبلغان، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2801>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۶/۹/۱۸). بیانات در مراسم گشایش هشتمین اجلاس سران کشورهای

اسلامی، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2863>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۶/۱۰/۲۶). بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2869>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۹/۲/۱). بیانات در دیدار با جوانان در مصلی بزرگ تهران، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3003>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۴/۳/۱۴). بیانات در مراسم شانزدهمین سالگرد ارتحال امام خمینی

(رحمه‌الله‌علیه)، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3295>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۴/۱۰/۱۴). بیانات در دیدار کشاورزان، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3325>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۵/۴/۶). مراسم دومین شب سوگواری امام‌بها در حسینیه امام خمینی

(رحمه‌الله‌علیه)، لینک: <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1395>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۸/۶/۲۰). بیانات در خطبه نماز جمعه تهران، آدرس:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8033>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۸/۶/۲۰). بیانات در خطبه نماز جمعه تهران، آدرس:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8033>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰/۶/۲۶). بیانات در اجلاس بین‌المللی بیداری اسلامی، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=17269>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰/۱۱/۱۴). خطبه‌های نماز جمعه تهران، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18923>

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱/۷/۱۹). بیانات در اجتماع مردم بجنورد، لینک:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=21126>

- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۱/۱). بیانات در حرم مطهر رضوی، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22233>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۶/۱۴). بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، در پایان اجلاس دوروزه خبرگان، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=23810>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۴/۸/۱۰). دیدار وزیر امور خارجه، سفیران و مسئولان نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور با رهبر انقلاب، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=31270>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۴/۵/۲۶). بیانات در دیدار اعضای مجمع جهانی اهل‌بیت (علیهم‌السلام) و اتحادیه رادیو و تلویزیون‌های اسلامی، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30524>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۳/۳). بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (علیه‌السلام)، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33172>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۴/۱۲). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=33694>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶/۶/۱۷). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=36775>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶/۷/۲۶). بیانات در دیدار با نخبگان جوان علمی، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=37949>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶/۱۰/۱۹). بیانات در دیدار مردم قم، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=38675>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۷/۱۲). بیانات در همایش ده‌ها هزار نفری «خدمت بسیجیان» در ورزشگاه آزادی، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40645>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۸/۱۲). بیانات در دیدار با دانشجویان و دانش‌آموزان، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40833>
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۷/۱۱/۲۹). بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی، لینک:
<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=41740>
- درخشه، جلال و افتخاری، اصغر و ردادی، محسن (۱۳۹۴). «تحلیل مضمونی اعتماد در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶(۳). ۵۳-۷۲.
- سجادی، سیدعبدالقیوم (۱۳۸۰). «اصول سیاست خارجی در قرآن»، فصلنامه علوم سیاسی. (۱۵)، ۱۸۲-۱۶۹.
- طاهری، ابوالقاسم (۱۳۸۰). روش تحقیق در علوم سیاسی. تهران: نشر قومس.

ظریف، محمدجواد و سجادی، سیدمهدی (۱۳۹۳). «صورت‌بندی گفتمان مصلحت در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانش سیاسی*. ۱۰(۲۰)، ۱۰۳-۱۴۸.

عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمدسعید؛ فقیهی، ابوالحسن و شیخزاده، محمد (۱۳۹۰)، «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *فصلنامه اندیشه مدیریت راهبردی*. ۵(۲)، ۱۹۸-۱۵۱.

عرسبان، مرتضی (۱۳۹۸). «دستاوردهای انقلاب اسلامی تحلیل بیانیه راهبردی رهبر معظم انقلاب حفظه‌الله»، *مبلغان*. ۱۴(۲)، ۴-۱۴.

عرسبان، مرتضی (۱۳۹۸). «دورنمایی از بیانیه راهبردی گام دوم انقلاب: تحلیل بیانیه راهبردی رهبر معظم انقلاب»، *مبلغان*. ۲۳۷(۲)، ۷۹-۷۳.

غفاری هشتجین، زاهد و نیکونهاد، ایوب (۱۳۹۹). «تحلیل آینده نگارانه بیانیه گام دوم انقلاب»، *دوفصلنامه علمی دانش سیاسی*. ۱۶(۲)، ۵۱۲-۴۸۷.

غمامی، سیدمحمد مهدی (۱۳۹۷). «نسبت‌سنجی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت و بیانیه گام دوم انقلاب»، *کیهان فرهنگی*. ۳۵(۳۸۶)، ۶۸.

فضائلی، مهدی (۱۳۹۷). «چرا بیانیه گام دوم انقلاب مهم است؟»، *نامه شورا*. ۹(۱۲۷)، ۳۷. کمالی، یحیی (۱۳۹۷). *روش‌شناسی تحلیل مضمون و کاربرد آن در مطالعات سیاست‌گذاری عمومی*، فصلنامه عمومی سیاست‌گذاری عمومی. ۴(۲)، ۲۰۸-۱۸۹.

لاریجانی، جواد (۱۳۶۹). *مقولاتی در استراتژی ملی*. تهران: مرکز ترجمه و نشر کتاب. محمدی، منوچهر (۱۳۶۶). *اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*. تهران: امیرکبیر.

موسوی‌نیا، سیدمهدی (۱۳۹۷/۱۲/۲۱). تحلیل روایت آیت‌الله خامنه‌ای از انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم (بخش دوم)، پایگاه تحلیلی اندیشه ولایت مصداق، لینک:

<https://mesdaq.ir/?p=71656>

نادری، مهدی و پیرانی، شهره (۱۳۹۹). «راهبردهای پیشرو در پسا‌چهل‌سالگی انقلاب اسلامی (تبیین بیانیه گام دوم انقلاب)»، *دوفصلنامه علمی دانش سیاسی*. ۱۶(۱)، ۳۲۸-۳۰۵.

نوری اصل، احد (۱۳۹۸). «رهیافت‌ها و نظریه‌های کارایی تحریم‌ها در اقتصاد سیاسی بین‌المللی»، *فصلنامه سیاست*. ۴۱(۱)، ۳۶۵-۳۴۹.

واعظی دهنوی، عباس (۱۳۹۱). «مبانی سیاست خارجی در اندیشه مقام معظم رهبری»، *جستارهای سیاسی معاصر*. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۳(۱۱)، ۱۶۹-۱۴۱.

- Attride-Stirling, Jennifer, (2001). "Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research", *Qualitative Research*, Vol. 1, No. 3, 385-405.
- Bojans AS. (2018). The Study of Foreign Policy in International Relations, *Journal of Political Science & Public Affairs*, Ege University, Izmir, Turkey, Oct 18, 2018, Volume 6, Issue 4, 1-9.
- Boyatzis, E. R. (1998). *Thematic Analysis and Qualitative Information Transforming Sage: CA*.
- Braun, Virginia & Clarke, Victoria (2006). "Using Thematic Analysis in Psychology". *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Ryan, Gray W. & Bernard, H. Russell (2003). "Techniques to Identify Themes", *Fields Methods*. 15(1). February 2003, 85-109.